

سفر دی رات

تکھیاں تے مٹھیاں نظاں
انعام پون والی کتاب

مینیر نیازی

مکتبہ میری لائبریری

891-421

MON - S

مجید امجد
نے ناں

جود حقوق دانی بحق مصنف محفوظ

ناشر: بشیر احمد چودھری
ڈائریکٹر مکتبہ میری لائبریری لاہور

طابع: مکتبہ میری لائبریری لاہور

میری لائبریری میں شرواب کی دھری کتابیں

ابوالکلام آزاد

غبارِ غلظت دیوان غالب اردو مع انتخابِ حسرت موہانی

دیوان غالب فارسی مرتب: سید ذریعہ الحسنی عابدی

دیوان ولی مرتب: محمد خاں اشرف، حسرت موہانی

دیوان مصطفیٰ مرتب: فراق گوہر پوری، حسرت موہانی

دیوان آتش مرتب: ڈاکٹر وحید قریشی، حسرت موہانی

دیوانِ جبرأت مرتب: محمد حسن عسکری، حسرت موہانی

انتخاب غالب مرتب: سید اختر عباس

ولی، تحقیقی و تنقیدی مطالعہ مرتب: محمد خاں اشرف

ناول نگاری ڈاکٹر سہیل بخاری

تنقیدی مضامین عابد علی عابد

اُردو کا بہترین نثری ادب ڈاکٹر وحید قریشی

ادب کا تنقیدی مطالعہ ڈاکٹر سلام سندیلوی

پنجابی ادب کی مختصر تاریخ احمد حسین قریشی

ہنگوے شریف صابر

ٹاپلی دے تھلے اشفاق احمد

غالب دیاں غزلاں دلشاد کلانچوی

تنقیدِ شعر انیس ناگی

اُردو شاعروں کا الہم سید زوار حسین زیدی

مضامینِ اردو سید زوار حسین زیدی

فہرست

پہلا نمبر

۱- اک کچی رات

۲- موت دی آواز

۳- پت بھر دی شام

۴- پہلے بدل دی رات

۵- شہر دی ٹوٹی

۶- لہو والے ہتھ

۷- کچھ کرو

۸- میں

۹- رستے

۱۰- ہونی دے جیسے

۱۱- اک اُجاڑ شہر

۱۲- فراق دی اک رات

۱۳- اپنے آپ نال گلاں

۱۴- سفر دی رات

۱۵- سوچن دی سزا

۱۶- سویر دیلے

۱۷- تریا چلتر

۱۸- اک کڑی

۹
۱۰
۱۱
۱۲
۱۳
۱۴
۱۵
۱۶
۱۷
۱۸
۱۹
۲۰
۲۱
۲۲
۲۳
۲۴
۲۵
۲۶

پہلا پڑا

ایں کتاب داد بیاچہ کنی فوں میرا حوصلہ نہیں پیندا۔ اک شاعری، دو بے میزوی تے تیجے میری گنت
جنوں عقیدہ پیر آل واناں گونیش آوندا — جے میں کدھرے انہاں نکلن فوں کس کے اینی موہت نہ
ہوندی تے ایہہ بکایرے گل نہ پیندی۔

سچیں! میزویاں نکلن بلانواں نہیں جیڑیاں بھر دوپہراں تے اوصیاں واناں ویر پستے ٹوہیاں
توں نکل کے کلیاں راہیاں فوں ڈر اندیاں نہیں تے نال ای اوہناں دے دلاں ویر دس دیاں بانڈیاں نہیں
جتناں جتناں راہی اگے ودھدا اے اوناں ای اوہا دھیاں پشاش مڑدا اے۔ جتناں ڈر گھلا اے
اوناں ای سواد آوندا اے۔

اصل ویر میزوی شاعری اک دُت اے، اک سہا لے، اک شہر اے، تے شہر ویر دس والی ٹیلر
تے اوہا بلی اے۔ ایہہ بلی شاعر آپ اسے جیڑا رت تے سے واشیشہ اپنیاں تاہنگاں لے سونج
اگے پھرت دے دے کے شکارے ماردا اے۔ اسیں تڑک تڑک جاتے آں۔ ایہہ اوہر دیکھتے آں۔
پر سانوں آدھ آسمان تیکر "سرج لیٹاں" ہنیاں ای دس دیاں نہیں۔ نہ توپ بھودی اے ناں ہوائی جہاز!
بھلے دیاں دی گل اے سونوں نالی ہوری جتناں بھوتاں دیاں باتاں سناشے ہونڈے سن
تے اسیں بستریاں ویر چھلپے ہوئے کنبے رہندے ساں۔ فیر پھرے ویٹے آئے آہتے ہوری
اخبارے کے برما۔ انفعال تے العالمین دیاں خبراں شان لگ پستے۔ اسیں روزے کرنا دے
بھائی جان لئی دما کر دے رہتے جیڑے کشن لے کے برما فرٹ تے گئے ہوئے سن فیر اک ہور دیا
آیا، نہ چنگا نہ میڑا، تانی ہوری گور گئے تے آہتے ہوری شید ہو گئے۔ ایہہ آکے ساڈے دیاہ
ہو گئے نے گرمیاں دیاں واناں فوں کا کے کس گئے؟ اتی سانوں کوئی بات سنا؟

بھلیاں ریلیں دے قستے بھوٹے سن تے بھیر لار سمیاں دیاں گلاں کوڑیاں سن۔ اسیں
کیڑے ہاسے جانڈے؟ اسیں ہر پاسے گئے پر کوئی گل نہ بنی۔ ایستے ویر جیڑے نکلن لندیاں

۲۷	چین لئی جتن
۲۸	سورج سامنے بند اکھاں دچ
۲۹	سُن
۳۰	کل دی گل
۳۱	وحشی عورت
۳۳	دوہرہ
۳۴	سِدھی جٹی گل
۳۵	پُٹھیاں، جھیاں سوچاں
۳۶	گلیاں ہوئیاں چیزاں
۳۷	شہر دے مکان
۳۸	اک بہت پرانا گیت
۴۰	نویں رت
۴۱	پچیاں ورگیاں حرکتاں
۴۲	اک موقع تے
۴۳	گیت
۴۴	جگل دے جادو
۴۶	ہو ناں لکھاں
۴۷	جدوں جگل دچ ہوو
۴۸	میرا اصل وجود
۴۹	پُراںیاں گلیاں
۵۰	اللہ دی مخلوق
۵۱	اک بہادر دی موت
۶۲	میرنازی دی شاعری بارے

اک پکی رات

گھر دیاں کندھاں اُتے دِسن چھٹاں لال پھوار دیاں
ادھی راتی بوسے کھڑکن ڈیناں چکیاں مار دیاں
سب دُنی شوکر گوبنچے جیویں گلاں گھبھے پیار دیاں

ایدھر اودھر لگ لگ سہن شکلاں شہروں پار دیاں
روحاں دانگوں کولوں لنگھن مکاں باسی ہار دیاں
قبرستان دے بستے دِسن کوکاں پھرے وار دیاں

شروع کر دیتاں۔ انہاں نقلاں دہج اودھ سب کس سی بیڑا ہر ویٹے تے پُر اتر داسے۔ تے جبرمی ہر
ویٹے توں ضرورت اسے۔

جیڑے نوکیں ایہ کندھے میں بٹی بیڑی شامی چتاں بھوتاں تے چڑیاں چلیڈیاں دی شامی
اسے۔ اودھیاں تے کے کپکس دا شکار نہیں، یاں اودھ تانی پوراں دے ویٹے دے نہیں، میڑی
شامی دہج اپنے پوراں دے اخبار توں لے کے ساڈے کا کتے اودھیاں ہون والی رنگ دے
- راکٹ ایک اپ - ویٹے بیڑی دیاں گلاں نہیں۔ اسے ضرور اسے پٹی اودھیاں گل کن دا انگ دکر اے
اودھیاں ہاناں یا غم دوراں توں بندھاناں لے کے نہیں بلاندا۔ چڑیاں، جادو گریناں، اپنیاں تے
بھوتنیاں کہ کے سدا اسے۔ میری کجھ دہج شامی تے شامو دا وڈھا کمال ایہیہ رمر اسے۔
نیں تے کجھ دے چوہا رچھڑے بندھاناں لے کے واج مار دے نہیں سب توں وڈھے شامو پوندھے
ساڈے پنجابی شامو دا ویہار ہو گیا اسے پٹی شینے گراں دی بولی تے اودھیاں پنجابی لفظ لہجہ
کے اپنی کوتاہی دہج کھاندے نہیں تے انہاں اپنا کمال سمجھ دے نہیں۔ میڑے کھڑیا اودھیاں توں مرکے یا
جان کے اپنی دکھری راہ بنان لئی۔ انہاں نقلاں دہج کھرے کھرے اُردو، ہندی تے فارسی دے لہجے
جیسے لفظ دی ورتے نہیں جتھاں دی تھاں پنجابی دے سہ کے تے سہ لفظ دے ہاں کسے سن پڑے
نیں ایہیہ دہج کی سمیت اسے۔ پر کوئی سمیت ہے ضرور!

خیر! بھانویں کوئی لگ ہووے ایہ سکتے بناں رہیا نہیں جاندیاں تے قادیار توں لے کے ایہ ویٹے
خیر جے کھرے پنجابی شامی نے کوئی نواں تجربہ کیا اسے تے اودھیاں دے ویٹے تے ہی کھتاے۔

بالو قدسیہ

موت دی آواز

اک پُرانا جنگل سی تے کالی شام دا ویلا
اوہدے کوں لنگھیاں مینوں عجب آوازہ آیا
کے نے میراناں لے کے مینوں اپنے ول بلایا

انج لگا جیویں پہلے وی میں ایہہ آواز سنی لے
چھوٹیاں ہندیاں سفے وچ یاں اوہناں مکاناں اندر
جہاں رات آن دی لے جیویں موت مساناں اندر

پت جھڑی شام

واچتے تے گھر وچ بیٹھیاں کڑیاں دا جی دُردا اے
اُچیاں اُچیاں رُکھاں ہیٹھاں پتریاں اُردینہ ورہدا اے
لمیاں بُنجیاں گھیاں لے وچ سوج ہو کے بھردا اے

اپنے ویلے توں وی پہلے تارے ٹمکن لگے نیں،
گھُپ ہنیریاں سوچاں اندر دکھ دے ویلے جگے نیں

دریاواں تے ڈھلے دن دا پرچھانواں پیاتردا اے
ایس ویلے تے پتھراں دا وی جی روون نوں کردا اے

پہلے بدل دی رات

ترنیا زہری سب دے دانگوں بجلی دا لشکارا
کالا بدل گر جن لگا جیویں کوئی نگارا

رنگ برنگیاں باریاں اوہلے جاگن والیاں کڑیاں
وادی ڈونگھی شوکر سن کے ڈردیاں پچھے مڑیاں

لمیاں منزلاں دے راہی ہن بھن گے اوہ تھانواں
اج تک جنہاں چ کدے نہ پھریا آدمی دا پرچھانواں

شہر دی کڑی

بلاں اُتے سُرخِ مل کے
کوٹھے اپر چڑھدی اے
وحشیاں دانگوں رنگ برنگے
فلمی پرچے پڑھدی اے
وچوں وچوں چور اکھاں نال
پوڑیاں ول وی تندی اے
نویں دیائی دوہٹی دانگوں
لوکاں کوہوں جھکدی اے

سدھیاں سدھیاں چیزاں داوی
پٹھا مطلب لیندی اے
گلیاں بہہ کے گندیاں گندیاں
گلاں سوچدی رہندی اے

لہو والے ہتھ

اجدوں دا اوس دا ویاہ ہو یا اے
 آج اوہ مڑ کے آئی اے
 جیویں کوئی وچھڑی رُوح
 اسمانون اُڑ کے آئی اے

شاماں ویلے سب توں لگ کے
 دروازے ول آندی اے
 لکھ سمجھاؤ "فیر کی ہو یا"
 فیروی روندی جاندی اے
 روندیاں روندیاں چم دے پچھوں
 رنگے ہتھ دی خاندی اے

کچھ کرو

برتے گھپ ہنیرتے دھرتی اُتے کال
 پیریں کنڈے زہرے لہو وچ بھجے وال
 جتن کرو کچھ دوستو، توڑو موت دا جال

پھڑ مڑلی اوٹے رانجھیا، کڈھ کوئی بیکھی تان
 مار کوئی تیر اوٹے مرزیا، کھج کے دل آسان

میں

کالیاں گھپ ہنیریاں اکھ وچ لگ دی لو
گرمی سردی قسم دی پھٹاں دی خوشبو
شکلاں رنگ برنگیاں سنگھدیاں جان کھلو

آندے جاندے رہن گے ایہہ موسم ایہہ لوک
وگدی وادی لہہ نوں کوئی نہ سکداروک

نس نیں سکد ایس توں ایوای اے تقدیر
فیر ایہہ گلاں سوچ کے کیوں ہوں نواں دلگیر

دہم نہ رکھیا جان داناں دُنیا دا غم
منکر نہ فاقہ ہو رداتے کلم کلام

رستے

ایہہ رستے ایہہ لے رستے
کیڑے پائے جاندے نیں
بوہت پُرانے محلاں اندر
دچھڑے یار ملاندے نیں
اچیاں ڈونگھیاں جنگلاں اندر
شیراں وانگ ڈراندے نیں
یاں فیر ایویں کھم کھما کے
واپس موڑ لیاندے نیں

ہونی دے ریلے

کس دا دوش سی کس دانئیں سی
ایہہ گلاں ہُن کرن دیاں نہیں
ویلے لنگھ گئے توبہ والے
راتاں ہو کے بھرن دیاں نہیں

جو ہو یا ایہہ ہوتا انی سی
تے ہونی روکیاں رُکدی نہیں
اک واری جدوں شروع ہو جاوے
گل فیر اینویں مُکدی نہیں
کجھ اُنچ دی راہواں اوکھیاں سُن
کجھ گل وچ غم دا طوق دی سی
کجھ شہرے لوک دی ظالم سُن
کجھ مینوں مرن دا شوق دی سی

اک اُچار شہر

ساڑے لوکی ٹُگئے لے گئی نال قضا
گلیاں ہو کے بھر دیاں روندی پھے ہوا
کنڈھاں سُنج مُنچیاں کوٹھے وانگ بٹلا
گوگاں دین حویلیاں ساڑے ول نہ آ
اُجرے پئے مدان وچ بادشاواں دے رتھ
قبراں دے وچ سوں گئے ہندیاں والے ہتھ

فراق دی اک رات

لمی رات فراق دی

جیویں ٹھنڈی سِل

چڑھیا چن آسمان تے

کنبن لگا دل

اپنے آپ نال گلاں

سُن نی کر ٹیئے

رنگاں دیئے پڑیئے

میں ٹر جاداں گا

مڑکے نیں آواں گا

فیر پچھتائیں گی

ہس کے بلائیں گی

رو کے بلائیں گی

فیرومی نیں آواں گا

اُپے اسمان دا

تارا بن جاداں گا

دُور دُور رہواں گا

تے تینوں تر فاداں گا

سفر دی رات

ورہے مینہ وچ ٹریا جانواں رات سی بوہت ای کالی
اپنے ای پرچھانوے کولوں دل نوں ڈراون والی
شاں شاں کرے رکھ پلے اھیاں کردیاں واواں
اوس رات تے بوہتے لوکی بھل گئے گھر دیاں راہواں

سوچن دی سزا

مرجاواں تے فیر کی ہوئے
جیوندارواں تے فیر کی ہوئے

ایسی سوچ چ سال مہینے
چُپ چُپ لنگھدے جانے نیں
اکھ وچ پھر دیاں سب تصویراں
لہو وچ رنگدے جانے نیں

تریا چلتر

بید نشیں کھلدا آخر کی لے

ایس کڑی دی چال

کلیاں ورگا رنگ لے جس دا

بدلاں ورگے وال

کلی ہوئے تے انج ہلدی

جیویں گورے یار

جے کوئی نال سیلی ہوئے

اکھاں نہ کردی چار

سویریلے

بول جی پوڑا چھنکایا

پوڑی دودھ کے مینوں جگایا

میں دیکھاں تے اکھ نہ ملائے

پھری پھری ہسدی جاوے

جین لئی جتن

دنیا دے وچ رہن لئی دی
 کی کجھ کرنا پسند اے
 اپنے ای لہو دیاں نہراں اندر
 آپے ای ترنا پسند اے
 راتاں نوں بوسے کھڑکاندی
 وا توں ڈرنا پسند اے
 روز شام نوں نوں قبرتے
 ہو کا بھدنا پسند اے

اک کڑی

پیار کرن توں کافی پہلے
 رکنی سوہنی لگدی سی
 اپنے مرن توں کافی پہلے
 رکنی سوہنی لگدی سی

سُن

توں ہیں تے فیر میں وی ہاں

میں جے نہ ہو واں

میری طراں فیر کون ایس جگے

سارے زہر نوں پیوے

دل وچ بلدے بھانبرے کے

ہس دیاں ہس دیاں جیوے

سوچ سامنے بند اکھاں وچ

اک سمندر، تیز گلابی

اُپر چکے چن

پانی اُتے تر دا آوے

کالے ناگ دا پھن

اک دربار نظر نیں آندا

بڑا امی عالی شان

اوسدے اندر کوئی نیں وسدا

کمرے نیں سنساں

فیرووی دل وچ دھر کار ہندا

پتہ نیں کس ویلے

کوئی لٹیرا بیتے آکے

خون دی ہو لی کھیلے

کل دی گ

کل بیٹھا کچھ سوچ ریاساں
گل اک گزے دیلے دی
اپنے پنڈے پپلاں ہیٹھاں
چھوٹی عید دے میلے دی

میں جیہڑا مشورہاں ایناں
دل دے بھید لگا ون وچ
غم دی تکھی چیک نوں گھٹ کے
اپروں ہسدا جا ون وچ
اوس پراسے دن دے وچوں
کر کے یاد اک موکے نوں
زور وی لا کے روک نیں سکیا
اپنے دل دے ہو کے نوں

دستی عورت

گورٹھے دل، شوکدیاں واواں
کالے کٹھن پہاڑ

ہندی ورگے لال بیغیچے
ہرے حقور دی واڑ

ڈب کھڑا جسم اوسدا
مکھڑا وانگ بہار

ہتھ دے اشارے نال بُداوے

پچیتے درگی نار

میرے لہودی بونے اوہنوں

دتا انج کھلار

جیویں دشمن دے ہتھاں وچ

پھڑی ہوئی تلوار

اکھاں سُن یا تیر قضا دے

چلن نوں تیار

دوہہ

مکھڑا پھل گلاب دا

تے چانن درگی اکھ

بدل چیت و ساکھ دا

ایس کڑی دا لک

سَدھی جٹی گل

مرنا ای جے تفتدیراے اپنی

کیوں فیرا یس توں نیسے

کیوں فیرا یس نوں بھلن لئی

دنیا دے جال چ پھیسے

جھوٹے سچے یار بنا کے

دل دیاں گلاں دسیے

کیوں ناگھروچ کلیاں بہہ کے

پاگلاں وانگوں ہسیے

پٹھیاں سَدھیاں سوچاں

ہن جے ملے تے روک کے پٹھیاں

دیکھیا ای اپنا حال !

کتنے گئی ادہ رنگت تیری

سپاں ورگی چال

گلاں کر دیاں گنڈیاں اکھاں

وانال اڈدے وال

کتنے گیا ادہ ٹھاٹھاں مار دے

لہو دا اٹھاں زور

ساہواں ورگی گرم جوانی

لے گئے کیڑے چور

شہر دے مکان

اپنے ای ڈر توں
جڑے ہوئے نیں
اک دُوبے دے نال

لگیاں ہوئیاں چیزاں

چُپ چلتے جنگلاں اندر

پسیلاں پاندے مور
رات نوں شہر دی گلی گلی وچ
پھر دے کالے چور
سدا ای اوہلے اوہلے رہندے
دیکھوتے ٹک جان
جے کوئی اینہاں نوں بھن نکلے

پھرٹیاں ہتھ نہ آن

اک بہت پُرانا گیت

عورت دل میرا لیا اے تے دغا دے کے جاٹیں ناں
نکا جیہا دل میرا وہاں وچ پاٹیں ناں

مرد پھڑیا اے ہتھ دس کیڑے پاسے ٹڑیے
رستے اے اُچا نیواں اینویں گھبراٹیں ناں

عورت تینوں روک لین جے
میںوں روک لین جے
راواں وچ دیری ہزار

مرد دنیا دا زور وی
راواں دے چور وی
روکن گے رستہ ہزار

عورت رواں گی میں ناں ناں
دیکھیں چھڈ جاٹیں ناں

ٹٹ نہوں سکدے
چھٹ نہوں سکدے
پتے نے قول قرار

مرد اک داری لاکے
گل نون ددھا کے
بھلیا نٹیں جاند اے پیار

عورت دلاں دیاں ویریاں دے
دھوکے وچ آٹیں ناں
دل میرا لیا اے تے دغا دے کے جاٹیں ناں

پچیاں ورگیاں حرکتاں

رستے وچ جدوں ملی تے اوہ وی

چور اکھاں نال تکی سی

میرے وانگوں اک دوپل لئی

اگے ودھن توں جھکی سی

ایڈی وڈی گل وی نہیں سی

جسدے اتوں رُسے ساں

میں تے اوہ کوئی دو سالان توں

اک دوجے نال گئے ساں

نویں رُت

ہلکی ہلکی ٹھنڈ چ کنبن

سدھراں گجھے پیار دیاں

راتان چیت بہار دیاں

لے کے آئیاں نال ہواواں

سُت سمندر پار دیاں

اک موقعے تے

ایڈیاں دُردی اکھاں دے وچ

ہنجو بھرن نہ دیواں

وَس چلے تے ایس جہان وچ

کسے نوں مرن نہ دیواں

گیت

اساں مونہوں نہیوں کجھ کہنا
 تے چُپ چُپ رہنا — وے مُنڈیا ہان دیا
 راہے جاندیاں تیرے نال کھینا
 تے چُپ چُپ رہنا — وے مُنڈیا ہان دیا
 پتہ ہندا جے میں اکھ نہ ملاندی
 بنا دیکھیاں کولوں دی لنگھ جاندی
 اساں جگ دا الہمہ نہیوں لینا
 تے چُپ چُپ رہنا — وے مُنڈیا ہان دیا
 دُرنی آں مینوں کیٹری راہ لے جان دے
 جھوٹا جہان تے دل بے ایمان دے
 کاہنوں پُٹھیاں دلیلاں وچ پیناں
 تے چُپ چُپ رہنا — وے مُنڈیا ہان دیا

جنگل دے جادو

سامنے ذخیرے دج
 سب پئے شوکدے
 پیٹے پئے کوکدے
 ہرے ہرے رکھاں اوہلے
 نگیاں چٹریلاں دیاں
 اکھاں دے خماریں
 اک اک چیز دیاں
 شکلاں ہزاریں
 ہرناں دی ڈاروی
 تے سوراں دی قطاروی

موت دے تلاماں اُتے
 پھر دے تکراروی
 چاندی جیہاں بڑیاں
 تے ہیریاں دے ہاروی
 ہرے ہرے رکھاں اوہلے
 دلاں نوں ڈران گے
 ذرا جیسے کھڑاک نال
 ٹک چھپ جان گے
 کدے کدے جادو دے
 تماشے وی و خان گے

جدوں جنگل وِچ ہوو

سُخردو پھرنوں جانڈیاں جانڈیاں
 بے کوئی پچھوں بُلاوے
 پچھے مُڑ کے کدے نہ دیکھو
 لگھ اوہ منستاں پاوے

ہو اناں ٹکراں

اُپر تہرند امیرے دا
 ہیٹھاں لگھ بلاواں
 سب راہواں تے موت کھلوتی
 کیمڑے پاسے جاواں

میرا اصل وجود

میراتے بس ایناں ای کجھ لے
حصّہ اپنے آپ دے دج
جتّاں رات دے سنن والے دا
بھارے پیر دی چاپ دے دج

پُرانیاں گلیاں

اُچیاں مکاناں دیاں رنگلیاں باریاں نیں
رات دے شکاریاں نے زلفاں سنواریاں نیں
رہندا اے زمین اُتے چن نال یاریاں نیں
دل بے ایمان دیاں لمیاں اڈاریاں نیں

اللہ دی مخلوق

اُچے اُچے محل بنا کے شیشیاں اہلے ہمدے دی
اپنے دل دے بھید نہ وسدیاں واواں پیچھے نسدے دی
اوس خدا نے سب دے مقدر اکو رنگ چ رنگے نیں
جو دی نیں ایس دنیا اندر سارے لوکی چنگے نیں
اوہ دی جیہڑے رات توں لک کے گھراں چ سنھاں لاندے نیں
اوہ دی جیہڑے اوہاں نوں پھر کے جیلاں دے جانے نیں

اک بہادر دی

موت

○

مثنوی

اک بہادر دی موت

بہت پرانا قصہ ہے
 جدوں ایسے بادشاہ ہندے سن
 جگہ جگہ تے جان دے دشمن
 راہواں کل کے ہندے سن
 دن دیہاڑے اکھاں سامنے
 شہرچ ڈاکے پندے سن
 جگہ بھگی وحشی گھوڑے
 سرپٹ دوڑ دے رہندے سن
 ننگیاں جہاں والے قیدی
 فلماں دی اک ہندے سن
 دل وچ سب جیاز ہر لکا کے

مونہوں کچھ نہیں کندے سن
 راتوں تہہ خانیاں اندر
 ملکراں مار دے رہندے سن

اوس زمانے میرے ہتھ وچ
 جھنڈا سی سرداری دا
 ترے سامنے کچھ وی نہیں سی
 ددر ایس دھرتی ساری دا
 سب سردار قبیلیاں دے
 بس میرے ای کو لوں ڈر دے سن
 جدھروں دی میں لنگھ جاندا ساں
 سر اچا نہیں کر دے سن
 اوسے ای دیلے دی ایہہ گل اے
 جیہڑی بھن سناواں گا
 بیٹے جگ دیاں قبریں اُتے
 موت دا بگل و جانواں گا

کالیاں کشن پہاڑاں نوں دی
بدلاں وانگ رو آناں گا

کئی دناں توں اک قلعے نوں
گھیرا پا کے بیٹھے ساں
چاروں پاسے موت دی خوئی
پھاہی لا کے بیٹھے ساں
کالی رات سی ایسی جیڑی
اکو واری آندی اے
جیڑی آ کے سب دھرتی دیاں
روشنیاں لے جاندی اے

اوس قلعے تے اک ایسا
سردار حکومت کرداسی
جس نوں بہت امی مان سی اپنا

موت توں دی نہیں ڈرداسی
بڈھے دیلے دی اوس کولوں
سارے لوکی کنبدے سن
ڈردے ماریاں اوس قلعے دے
کولوں دی نہیں لنگھدے سن

دُسن والیاں دیاسی
کہ اوس دے کول اک ہیرا اے
جس دیاں لس لس کردیاں لاثاں
اکھاں پاگل کردیاں نہیں
جس دی ہراک لہر دے اندر
جھلکاں مور دے پردیاں نہیں
سارا سبب اوہ ہیرا بنیا
ایس عجیب لڑائی دا
جس دے وچوں جیوندا پکچیا

کوئی دی لال نہ مائی دا

اوس رات جدوں میں قلعے دے
اندر لک کے وڑیا ساں
اپنے غنی ساتھی لے کے
بُرجاں اُتے چڑھیا ساں
تیر قضا دے مینہ دے دانگوں
اوس قلعے تے وُتے سُن
اوہ گھمسان سی جس نوں سُن کے
شیرومی بن ول نئے سُن

ایناں تے کجھ ہوش اے مینوں
جدوں میں تھک کے ڈگیا ساں
میریاں نظراں سامنے میرے
سارے ساتھی مر گئے سُن

میری خاطر اپنے لوناں
قلعے دیاں کندھاں بھر گئے سُن
مردیاں مردیاں دشمنان دے دی
دیہڑے مہینے کر گئے سُن
ایناں تے کجھ ہوش اے مینوں
اوس عجیب لڑائی دا
سُفنے وانگوں یاد اے مینوں
ایڈا قہر خدائی دا
لہو والی تلوار نوں پھر کے
مشکلاں نال میں اُٹھیا ساں
جویں میں کسے موت دے مونہہ توں
طاقت لا کے چھٹیا ساں

”کوئی ہے ———“

—————

میں قلعے دے اندر
 پاگلاں وانگوں گجیا ساں
 لہو دے ایس تماشے کو لوں
 ابے وی میں نہیں رہیا ساں
 ادہ للکار سی میری جیویں
 پر بت حوصلہ ہار دے نے
 یاں شیراں دی چیک جیہڑی ادہ
 مرن توں پہلے مار دے نیں
 کوئی جواب نہ آیا تے میں
 ہولی ہولی مڑیا ساں
 لاشاں کو لوں لنگھدا جاندا
 اک رستے ول مڑیا ساں

گوڑھے لال عطر دی ایڈی
 مہک چو فیر یوں آن دی سی

ہیرا سی یاں ڈبدا سورج
 تاب نہیں مہلنی جاندی سی
 کول اوسدے اک کڑی سی جدا
 مکھڑا جیوں کوئی موتی سی
 تیر کمان نوں سدھا کر کے
 مرداں وانگ کھلوتی سی

ادہ ویلا وی یاد اے مینوں
 ہونی نے جدوں ٹھکیا سی
 اوسدے ہتھوں تیر قضا دا
 میرے دل وچ لگیا سی

کوہیں میں اوس دی لاش توں لنگھ کے
 ہیرا چک لبیا یا ساں
 کوہیں میں ڈبڈے دل نوں پھر کے

اندروں نکل کے آیا ساں
 اپنی اپنی خبر اے مینوں
 اوس اخیرِی ویلے دی
 ساہواں اُتے پرہ دیندی
 اٹھی موت دے ویلے دی

دُورِ اسمان تے رب سی میرا
 چار چو فرے لاشاں سُن
 میں اوہ جیہڑا آناں والے
 سُر میاں دا پوتا ساں
 اپنے موٹے ہوئے ساہیاں دے وچ
 پتھر وانگ کھلوتا ساں

مینر نیازی دی شاعری بارے

مینر نیازی دی شاعری دا مجموعی جائزہ اک مختصر تحریر پرچ نیٹس لیا جاسکدا۔ ایس تحریر پرچ ادہدی شاعری دی اک کتاب ”سفر دی رات“ بارے کجہ گلاں مقصود نیں۔ اگرچہ ”سفر دی رات“ نوں مینر نیازی دی شاعری دے مجموعی تناظر توں الگ کر کے نیٹس دیکھیا جاسکدا۔ مینر نیازی نے اپنی اردو تے پنجابی شاعری پرچ جنن ایسے نویں خطے دریافت کیتے نے جنہاں دل پرانیاں اکھاں نال نیٹس دیکھیا جاسکدا۔

مینر دی شاعری کائنات پرچ ہر چیز اک نویں امکان دی گواہی دیندی اے۔ بہتی وچ نیمستی دا امکان، معلوم وچ نامعلوم دا امکان، حقیقت وچ خواب دا امکان، مینر دی شاعری دا بنیادی ہجوامکتا دے ایس ٹکراؤ توں پیدا ہوندا اے۔ مینر واسفر کائنات پرچ انسانی انا دا سفر اے تے ایس سفر دی راہ وچ مکہ بلاواں تے مکہ عذاب نیں۔ مینر دے نال سفر کردے ہوئے ساریاں حساں نوں بیدار کرنا پیندا اے، کیوں جے ہواواں مینر نوں اک پل وچ گواچیاں ہوئیاں تھنڈیاں، اُجڑیاں شہراں، دور دراز دے منظر تے اکھاں توں اوجھل بستیاں دے راز دس کے تڑھاندیاں نیں۔ اوہ اک پل وچ ہزار منظر دیکھدا اے تے مکھاں آواز اں سُندا اے۔ کائنات دے پھیلے ہوئے منظر نامے پرچ کلم کلا آدم، مینر نیازی دے شاعری سفر دا نقطہ آغاز اے۔ چن تاریاں، ہواواں، جنگلاں، اسماناں، زمیناں دے درمیان آدمی دی روح دا اکلپا ادہدی شاعری پرچ جگہ جگہ نظر آوندا اے۔ مینر نے کلا آدم دی تنہائی توں لے کے آدمیاں دے درمیان اکلپے تک ہر قسم دی تنہائی دا تجربہ کیتا اے۔ انسانی انا دے ایس سفر دی راہ وچ فطرت کتنے اک دشمن دی طراں حملہ کردی اے تے کتنے اک پالتو جانور دی طراں پیر چٹ دی اے۔ تھانڈا جی چاہے تے ایس سفر دی تشریح یونگ۔ ایرخ نیومان تے جوزف کیپیل وغیرہ دے نظریات دی مدد توں کر سکدے او۔ ادہدی شاعری وچ لاشعور دے بنیادی ساپنیاں دا سراخ لگا سکدے او کی ایس شاعری نوں صرف اینہاں اصطلاحاں دے پرچ قید کرن دی کوشش صرف اک نصابی تے مکتبی قسم دا ذہن اسی

کر سکا اے۔ - مینر نیازی دی شاعری دہج اگے چل کے اکاپے دی دہشت فون گٹھ کرن لئی دو دویے سامنے آوندے نہیں۔ اک طرف تے اوہ فطرت دے حسن تے اوہرے جمل دے نال دوستی کروا اے۔ پیار، جمل تارے اوہرے ساتھی بن جانے نہیں دوسری طرف اوہدی شاعری دہج ابھری محبت (ETERNEL) واکر وار سامنے آؤندا اے۔ جو چھڑی مرد دی ذات دا اک حصہ اے کیوں جے ایہ اوہدی پہلی چوں پیدا ہوئی اے، انسانی شخصیت دی شعور تے جذبے دے وصل تے ہم آہنگی نال مکمل ہندی اے۔ - نفسیات دہج شعور دی نمائندگی مرد تے جذبے دی نمائندگی عورت کر دی اے۔ مینر نیازی دی شاعری دہج ایس تعلق دیاں مختلف صورتاں ظاہر ہندیاں نہیں۔ عورت کدے تے دشمن دے ہتھاں دہج پھڑی ہوئی توار بن جانے اے۔ کدے اوہ مرد فون گھول کے پی جانے اے، کدے اوہ اسن تے اوہرا جمال گلاب، چاننی تے چیت و ساکھ دے بدل دی طراں متاثر کر دا اے۔ چھڑ پھار، دوستی، دشمنی، اے سارے روپ مینر دی شاعری دہج موجود نہیں۔ -

مینر دی شاعری دے مفہوم بارے رائج الوقت تنقیدی اصطلاحاں مدونیں دے سکدیاں "حقیقت پسندی"، "دانیت"، "نارجیت"، دے نصیابی معیار اوہرے لئی قابل قبول نیں۔ مینر دی شاعری دی حقیقت دا پھیلاؤ انسانیت دے ماضی حال تے مستقبل، تنان فون میٹھے، ایس شاعری دے دہج "خوف" دے عنصر فون ای لے لیو، ساڈے نقاداں کول ایہدی بہت چھڑیاں تفسیراں نہیں۔ حالانکہ ایس "خوف" دیاں جڑاں آدمیت دے اجتماعی تجربے دہج گٹھیاں بوئیاں نہیں۔ پہلی گل تے ایہ دے کہ مینر دی شاعری دہج کائنات دا جلال تے اوہرا جمال دونوں روپ نظر آوندے نہیں۔ اینہاں وچوں صرف اک رُخ فون دیکھنا انصاف دی گل نیں۔ دوسرے مینر نیازی نے اپنے "خوف" توں لے کے پکے گھر بن توں پہلے بوہت پرانے میلے انساناں دے خوف تک اک سلسلہ دریافت کیتا اے۔ "حال" دی زندگی دہج ایہ تجربہ ہندوستان دی تقسیم دے دیلے دے فسادات دے نال منسلک اے، جیہدے وچوں مینر فون خود گزرنا پیا۔ مینر دی حیرانی داسبب ایہ امر اے کہ چٹے بھلے انسان یکایک چڑھیاں تے بھوتاں دہج کیوں تبدیل ہو گئے، آدمی دے اندر دا ڈراؤنا روپ کنہاں حالات دہج باہر آندا اے؟ -

مینر نے اُجڑیاں شہراں، لاشاں بھرے جنگ دے میداناں، پُرانے محلاں اندر ہندیاں
 لڑائیاں، لہو وچ ڈبیاں ہوئیاں کنڈاں تے شیراں وانگ ڈرانڈیاں رستیاں توں ننگھ کے
 انسانی تقدیر دے بنیادی مسائل دی تفتیش کیتی اے۔ اوہنے عبرت دے بہت سارے منظری
 دیکھے نہیں تے آدن واسے موسماں دے خواب دی۔

مینر نیازن واسفربے ختم نیں ہوئیا ایس لڑکے اوہنے ہجے آخردیاں آوازاں دا دروازہ
 کھولنا اے ایہہ دروازہ کھلن تک مینر واسفربے جاری رہے گا۔

سہیل احمد خاں

پنجاب یونیورسٹی، لاہور